

Billedhugger Gerda Thune Andersen

- Beretningen om en kreativ krudttønde

Af Marianne Lomholdt

Gerdas atelier i Tibirke og på Munkeuphus i oktober 2017

Venlig og imødekomende tager Gerda imod i det 100m² store atelier, som Victor Haagen-Müller opførte i 1939 i Tibirke Lunde med skoven som nærmeste nabo.

Siden år 2000 har netop dette atelier har været Gerdas kreative laboratorium, værksted og arbejdsplads. Fyldt med inspirerende 'notater', skitser, billeder, genstande, bøger og fotos fra hele verden. Materialer, værktøj, modeller og færdige værker danner et kreativt rod, som i mange år har skabt grobund for fordybelse og intenst arbejde.

Når en idé er født, aser og maser Gerda med alskens materialer for at finde frem til kernen og det endelige værk.

Undervejs eksperimenterer hun i træ, papir, voks, silikone, gips, jern, beton, diverse organiske fund og bronze. Hun går ikke af vejen for at svinge hamre og store save.

Nu skal det gamle atelier tømmes. Der skal sorteres og ommøbleres, for inden længe flytter en nær ven ind og overtager herligheden.

'Kjædemosehuset' oktober 2017. Foto: Privat

De fleste af hendes remedier og værker blev i oktober 2017 udstillet meget levende på Munkeruphus Kunstmuseum med titlen: 'Gerda Thune Andersen. Værk og værksted II'.

Gerda opfører i løbet af vinteren 2017 et nyt og mindre atelier på 36 m² tæt på den gamle stråtækte gård, hvor Gerda og hendes mand Nils Kjølson nyder tilværelsen i de Haagen-Müllerske omgivelser.

De købte den lille 3-længede gård 'Kjædemosehuset' i 1999 – opkaldt efter den nærliggende Kædemose.

Gården var et nedrivningsværdigt 'håndværkertilbud', som Gerda og Nils har gjort meget for at sætte i stand. De store, lyse rum er bevaret og indrettet tro imod de oprindelige.

En livslang karriere som skabende kunstner

Livlig og gestikulerende fortæller Gerda om sin kunst og sit farverige liv.

Den 85-årige dame holder sig ikke tilbage på nogen områder.

Energien lyser ud af de kønne, brune, intense og årvågne øjne. Et fast og direkte blik.

Gerda vil noget. Hun vil skabe, hun vil formidle – og hun vil have os til at stoppe op og reflektere.

Gerda fortæller om sin kunst på Munkeruphus. Oktober 2017. Foto: Privat

Når man skaber, oversætter man sine følelser, sin viden, sine tanker og idéer til et andet sprog. Det skal alt sammen gennem sindet. Sådan er processen.

Kunstens symboler skal ikke være for banale og tydelige. Beskueren skal provokeres og bringes til at overveje, tænke, fordøje, selv forsøge at forstå, uden at budskabet fra hendes side bliver bøjet i neon.

Gerda mener, at god kunst kan påvirke vores sanser og formidle en ny erkendelse, som ord ikke kan udtrykke. Vores underbevidsthed skal aktiveres.

Gennem hele livet har kunsten været hendes stærkeste drivkraft.

Allerede som helt ung pige begyndte hun at tegne og modulere.

Skolen sagde ikke Gerda noget. Hun kedede sig og havde i smug medbragt det plastiske materiale 'Plastelina', som hendes flittige hænder fordrev tiden med under pulten.

Hun skabte det ene menneskelige portræt efter det andet.

Det kom ikke fra fremmede. I det bohemeagtige og kulturradikale hjem var der højt til loftet. Gerdas far, Troels Thune Andersen, var overlæge og en betydelig idealist. Han var meget aktiv i talrige former for humanitært hjælpearbejde – især under 2. Verdenskrig.

Hans store ønske var, at hans datter skulle gå sygeplejeskevejen, men den kunstneriske åre, som Gerda har fra sin mor malerinden Karen Begtrup Christiansen, var så stærk en kraft, at han måtte bøje sig.

Da han døde var Gerda kun 22 år og 'blev voksen over night'.

Hendes mor blev 93 år.

Som hun selv siger: »Som ung var jeg en umulig teenager. Jeg er og har altid været noget af en gadedreng – min pæne opdragelse er prellet af på mig«.

I 1954 startede Gerda på Det Kongelige Danske Kunstakademi, hvor hun blev klassisk uddannet under velkendte billedhuggere og professorer som Gottfred Eickhoff, Johannes Bjerg, Einar Utzon Frank og Mogens Bøggild.

Men hun befandt sig ikke godt under 'alfahannernes regime, hvor alle skulpturer skulle ligne Astrid Noacks'.

Hun klædte sig i islandsk sweater og andefødder for at falde ind i miljøet.

Anerkendelserne manglede dog ikke. Gerda udstillede talrige steder, blev kendt for sine fine buster og portrætter, modtog rejselegater og vandt Akademiets 'Lille guldmedalje' i 1959 for skulpturen 'Vaskepigerne'.

Lille model af 'Vaskepigerne'. Foto: Privat

Men efter fire år brød hun ud af det akademiske miljø samtidig med, at hun giftede sig med sit livs kærlighed, forstmand og skovridder Nils Kjølens.

Ægteskabet

'Pure Love' betegner Gerda deres stærke forhold, som nu har holdt dem sammen i næsten 60 år.

Gerda fortæller:

»Niels kommer fra et velhavende hjem med klaver, og har lidt meget under sin gode opdragelse. Så kom jeg som en atombombe ind i hans liv, og det har han syntes var meget befriende. Han faldt for mit krudt i røven.

Vi er meget forskellige og skal have hver vores projekter for ikke at jukke på hinandens landminer. Det kræver god plads.

Nils har en stærk personlighed og er aldrig jaloux eller sur. Han har hele vejen igennem været min mæcen og tro støtte.

Vi har altid brugt flere penge, end vi har tjent. Men det er gået godt alligevel.

Han er god til alt det økonomiske og har altid kunnet hente pengene hjem. Aldrig har han sat spørgsmålstegn ved udgifterne i forbindelse med skabelsen af mine kunstværker. Hver gang, jeg har brugt for mange penge, har han reddet min røv. En ret god arbejdsfordeling.

Vi skændes tit. Det er vi ikke bange for – men det ender altid med et godt grin, for det er så komisk at smide lort i hovedet på hinanden. Det giver plads og luft.

Gerda og Nils. 2017. Foto: Privat

Det er jo sådan, at der bag enhver succesfuld mand står en muse, som inspirerer ham. Og bag enhver succesfuld kvindelig kunstner står der en mand og spørger: Hvad skal vi have til middag i aften?

Det, der holder ægteskabet sammen i så lang tid er, at man elsker og respekterer hinanden, giver hinanden plads og ikke forsøger at lave hinanden om.

Nils er langtidsholdbar og det bedste valg, jeg har truffet i mit liv.

Vi har fået fire børn i rap, og har nu 11 børnebørn og to oldebørn. Der er ingen, som bekriger hinanden i vores familie.«

Nils' arbejde som forstmand medførte mange skiftende flytninger. 18 i alt. Gerda var medfølgende hustru, men forsømte ikke på noget tidspunkt sit kunstneriske virke.

De første år gik til Bornholm, Sverige og Nordjylland, hvor hun som en snegl med hus på ryggen flyttede sit atelier med sig.

Herefter fulgte næsten 9 år med rejser og bopæl i fjerne dele af verden, hvor Gerda fulgte sin Nils til Mozambique, Laos, Kenya samt kortere eller længere ophold i Syrien, Marokko og Ægypten.

Mødet med de fremmedartede kulturer og ofte yderst fattige befolkninger, satte sig varige spor såvel i kunsten som i Gerdas dybe samfundsengagement. »Jeg fik kastet den 3. verden lige i hovedet. Det forandrede alt for mig«.

Hun brænder for de svage, ofrene for krig, religionsstridigheder, uretfærdighed, undertrykkelse og naturkatastrofer.

Netop disse områder møder vi afbilledt i hendes kunstværker, som i årenes løb har været udstillet overalt i landet.

Gennem hele sit kunstneriske virke har Gerda modtaget en lang række udmærkelser og legater.

Kunstværkerne

Langt de fleste af Gerdas værker er skabt ud fra et indgående kendskab til og utrættelig optagethed af verdenshistorien, de store kulturer og religioner, arkitektur, menneskelige vilkår før og nu, tragedier, kærlighed og personlige forhold.

'Metastase'. Bronze. Foto: Privat

Fra den naturalistiske gengivelse har Gerda bevæget sig over i det meta-realistiske, hvor hun forener en politisk og poetisk dimension.

Hun ønsker at fremstille værker med kant – og 'ikke ting til kaminhylden'

Et eksempel herpå er Gerdas serie 'Metastase I-III' fra perioden 2000 – 2004. I alt sytten skulpturer i bronze, som oprindeligt blev udstillet på Charlottenborg.

Idéen opstod, da det voldsomme vulkanudbrud i 1973 sendte strømme af glødende lava ud og næsten dækkede den islandske ø Heimaey.

Metastaser forbindes almindeligvis med usynlige kræftkuder, som trækker sygdom, lidelse, angst og død med sig.

Metastaser er noget, som ødelægger os enten indefra eller udefra. De skaber kollaps.

Gerda har med sine skulpturer gjort det usynlige synligt og tilgængeligt. Set uhyret i øjnene og dermed mindsket frygten for det ukendte.

'Kupler - Dome or Die'. 2006. Foto: Privat

Hun ønsker at afspejle sin personlige frygt for klodens fremtid på grund af de menneskeskabte katastrofer, som krig og klimaforandringer medfører.

Vi møder huse, templer eller fritstående søjler, som gennemtrænges, omsluttet eller kvæles af en lavalignende masse – på samme vis som kræften nedbryder det menneskelige legeme. Trygheden udsættes for sammenbrud.

Bygningerne bliver således en allegori på mennesket, hvor naturen ikke blot sætter os i verden, men også i sidste instans ødelægger og forvandler os... og nyt liv genopstår.

Et andet nærliggende eksempel på samme tankegang er serien 'Kupler - Dome or Die' fra 2006.

Det er en omskrivning af det engelske udtryk 'Do or Die' og består af en lang række forskellige kuppelformede domer i bronze. Alle er de

ødelagte og fremstår hærgede, forbrændte, nedbrudte. Skudt sønder og sammen i en bomberegning.

Idéen bag skulpturerne stammer fra Gerdas ønske om at beskrive den værdistrid, som hersker mellem de tre monoteistiske religioner: Islam, jødedom og kristendom. Inspirationen er hentet fra de tre religioners kuppelformede hvælvinger i deres helligdomme.

Gerda mener, at mennesket vil være Vorherre – indtil HAN prikker os lidt på skulderen og får det hele til at brase sammen. Vi er selv ude om det.

Forskelle og uenigheder kan splitte verden ad og skabe uforsonlighed og krig.

Det er netop, hvad vi oplever i dag.

Tænk blot på 11. september 2001, som har skabt en kædereaktion af frygt og terror verden over.

I stedet burde vi fokusere på de mange lighedspunkter og fællestræk, som kendetegner de tre religioner: f. eks. den arkitektoniske kuppel, som symboliserer himmelhvælvet og det menneskeskabte tempel.

Himmelhvælvet er både dit og mit.

Den ujævne struktur i domerne har Gerda skabt ud fra fund af gammelt, forvitret tagpap.

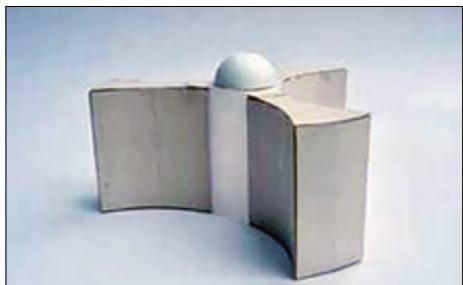
Et andet fællestræk er budskabet om næstekærlighed.

Gerda forklarer: »Vi demoniserer hinanden i fastfrosne fjendebilleder ud fra vores religiøse og kulturelle opfattelser. Derfor kan vi aldrig mødes i forståelse og komme i dialog. Hvis vi skal overleve her på jorden, må vi lære at skabe fællesskaber, kommunikere og respektere hinandens kultur og religion.

For vi er alle først og fremmest mennesker med de samme behov, sorger, glæder og følelser. Vi fødes

Syriske helligdomme. Gerdas udklip fra 1985. Foto: Privat

'Skriften på væggen' 2005. Foto: Privat

og dør. Disse fælles menneskelige træk skal have plads og opmærksomhed i stedet for at splitte os ad. Vi skal skabe nærvær og ikke afstand.

De religiøse fanatikere slås om at retfærdiggøre deres version af sandheden.

Ved at ødelægge livet og noget, som er helligt for andre, ødelægger man samtidig grundlaget for ens eget liv.

Freden ligger i vores hænder – og den er mulig, hvis vi vil«.

Netop dette budskab er smukt symboliseret i Gerdas skulptur 'Skriften på væggen' fra 2005.

Skulpturen består af en bygning inddelt i tre bederum, som forbindes af et fælles, lysende centrum – det himmelske lys, som alle tre religioner henviser til.

Hvert rum repræsenterer en af de tre religioner. Jo tættere man kommer til centrum eller kernen, jo større er lighederne. Især budskabet om næstekærlighed.

I alle tre religioner findes citatet: »Herren siger: Påkald mig og jeg vil besvare jeres bøn«

Arabiske, hebraiske og græske skrifter er med dansk oversættelse overført på den glasblæste aluminiumsoverflade.

Alle indskrifter vidner om ligheder de tre religioner imellem.

Skulpturen har et lydbillede, der afspilles med forskellige intervaller.

Det består af et jødisk shofar-horn, kristen klokkeklang og det islamske kald til bøn, som er indspillet forskudt af hinanden, så de tilsammen danner et smukt og harmonisk lydunivers.

Skrøbeligheden

Som en usynlig ledetråd væves Gerdas værker sammen af en særegen blanding af stor styrke og skrøbelighed.

Hun mener, at hele vores eksistens konstant er udfordret. Som de nedbrudte huse eller sønderbrudte domer er vi alle skrøbelige og udsatte.

Det kan jo pludseligt ske. Magthaveren kan trykke på knappen. En katastrofe kan ramme os. Vi kan udletes eller krakelere.

Men – som Gerda udtrykker det: »Når bygninger går til grunde, forvandles de til støv. De forsvinder ikke, de ændrer blot form. Mængden af energi er konstant. Ingenting forsvinder.«

Hun vil minde os om, at vi er underkastet nogle universelle love, som begrænser vores eksistens.

Gerda beskriver sin egen personlige skrøbelighed i forbindelse med skabelsen af sine værker:

»Jeg besidder i udstrakt grad tvivlens nådegave.

Jeg kan få en idé, som spøger længe. Så går jeg i gang – og pludselig tænker jeg: NEJ, NEJ, NEJ...

Når jeg afleverer et større værk, kommer jeg voldsomt i tvivl, for er det ikke noget værre lort, det her? Det kan jeg da ikke udstille. Sådan har jeg det hver gang.«

Gerda mærker også skrøbeligheden tydeligt i den sene alder, hvor kroppen gradvist begynder at sige fra og gå i forfald.

Denne skrøbelighed er smukt og bevægende skildret i hendes installation med hundrevis af æggeskaller.

'Selvportræt' 2015.
Foto: Privat

'Fribyg'. Skabt ud fra biernes bo. 2017. Foto: Privat

Relief af imprægneret birkebark. 2012. Foto: Privat

Naturen

Gerda har et meget upatetisk forhold til naturen. Hun bor midt i den og med den.

Med hendes egne ord: »Jeg kunne ikke drømme om at gå en tur i skoven, bare for at gå. Jeg hader faktisk træer og er nu endt her på bunden af en salatskål.

Naturen bruger jeg til at samle svampe, bær, grene og andre objekter, som inspirerer mig.

Jeg dyrker og plejer min køkkenhave, sylter, har bistader og høns. Det giver mig et afbræk og åndehul fra arbejdet i atelieret, når jeg f. eks. tumler med et teknisk problem.

Jeg fascineres og inspireres af de naturlige strukturer og former, som jeg opdager i f.eks. termitboer, kogler, bistader eller bøffelhorn.

Vinteren er en god årstid. Her får jeg fred og kan koncentrere mig«.

Et oplagt eksempel på Gerdas inspiration fra naturen er hendes serie af kvadratiske relieffer: 'Skin of the Earth' fra 2010-12.

Idéen opstod en dag, hvor Gerdas mand Nils kom hjem fra skoven med et stort stykke halv-råddent birkebark, som viste sig at blive moderformen til en lang række af Gerdas kunstværker.

Det organiske materiale talte til hende. Hun lavede afstøbninger og imprægnerede det med 16 tykke lag shellak.

Birkebarkens knudrede strukturer inspirerede Gerda til at udfærdige en række kvadratiske og meget dekorative relieffer i bronze.

Overfladerne kunne minde om brudstykker af jorden set fra himlen med sænkninger, bjerge, vandløb etc.

'Skin of the Earth' 2012. Bronze. Foto: Privat

Den klassiske portræt buste

At Gerda mestrer den klassiske billedhuggerkunst afspejles tydeligt hele vejen igennem hendes karriere.

Hun har skabt mange vellignende portrætbuster, som mestendels er udfærdiget efter den additive metode, hvor hun successivt modellerer og skaber formen.

Gerda 'ser med hænderne', når hun former en figur.

Det sker som regel i ler eller gips, som efterfølgende kan støbes i bronze.

Buste af Jens Rubow. Gips. 2017. Foto: Privat

‘Alfred med verden’. Gips. 2003. Foto: Privat

‘Ellanora med bamse’. Gips. 2016. Foto: Privat

Fremtiden

Gerda føler, hun har slået sig ned og fundet sine rette omgivelser i Tisvilde.

Hun hilser alle de nye stærke kræfter i området velkommen. Der er tale om et helt generationsskifte af nye talentfulde yngre kunstnere, iværksættere, designere og kulturpersonligheder. Folk som sætter i stand, eksperimenterer og kaster sig ud i en masse frivilligt arbejde med at skabe liv, glæde og fornyelse, og som værner om kunsten, kulturen og mangfoldigheden – og her taler hun ikke om de ’ulidelige jet-settere, som hærger og tivolisierer byen hele sommeren’.

Selv bidrager Gerda stadig utrætteligt og engageret i talrige arrangementer, udstillinger og events.

For tiden er hun meget optaget af samarbejdet med en gruppe på 8 kvinder. De kalder sig ’Efterkommere’ og skaber feministisk kunst.

Sammen planlægger de diverse udstillinger med fokus på ’kvinder i historien, som har givet alfahannerne et spark’.

En af disse kvinder var f. eks. Tycho Brahes søster Sophie Brahe, som gjorde sig stærkt bemærket for små 500 år siden.

Hun var alkymist, videnskabskvinde og opfinder af astronomiske måleinstrumenter, der kunne beregne afstanden mellem planeterne. Desuden var hun meget optaget af havekunst, slægtsforskning og kemi. Hendes skæbne blev dog ret så ulykkelig.

Gerda har skabt en lang række skulpturer og installationer med udgangspunkt i Sophie Brahes liv.

Ovenstående værker kaldes ’Armilarer’, som skal forestille klodeliggende astronomiske måleinstrumenter.

Gerdas til tider dystre og urovækkende værker kunne lede tanken hen på et melankolsk sind.

Men det er langt fra tilfældet.

Hun siger om sig selv: »Jeg besidder et lyst og åbent sind med en fundamental iboende lykkefølelse, som hver dag er ved at boble over.«

Og endnu engang Gerdas opråb til menneskeheden: »Freden ligger i vores hænder – og den er mulig, hvis vi vil.«

Lad disse opløftende ord afrunde artiklen om en usædvanlig stærk, skrap, skarp, sensitiv og slagfærdig sandsigerske, som står ved sine meningers mod.

‘Armilar’. Mobiler i birkefiner. 2017. Foto: Privat

Kilder

Udstillings katalog fra Vendsyssel Kunstmuseum 2012: 'Gerda Thune Andersen. Værk og Værksted'.

Udstillings katalog fra Munkeruphus 2017: 'Gerda Thune Andersen. Værk og Værksted II'

Radio 24/7. 'Flaskens Ånd' d. 23.7.2016, hvor GTA interviewes af værten Poul Pilgaard Johnsen.

TV Nordsjælland d. 22.9.2017. Interview i anledning af særudstillingen på Munkeruphus d. 17.9 – 5.11 2017.09.27

Gerdas hjemmeside: <http://www.gerdathuneandersen.dk>

Forfatterens møder men GTA samt interviews med hende fra oktober 2017 på Munkeruphus og privat.